

BOERENZWALUWPROJECT 2012

A. Ras-Project boerenzwaluw 2012

RAS staat voor Recapturing Adults for Survival: Daarbij wordt getracht terugmeldingen te verzamelen van adulte broedvogels in ons geval de boerenzwaluw. Doel is om hierdoor inzicht te krijgen in overleving, plaatstrouw, leeftijdsopbouw en dispersie.

Onze deelname

In 2012 werden in het kader van het RAS-Project adulte boerenzwaluwen gevangen en geringd op vier boerderijen met een totaal van 52 broedparen. Tevens werden op deze boerderijen alle jongen geringd. Voorts werden op twee andere locaties dit jaar voor de eerste keer de broedvogels gevangen en nestjongen geringd. De uitkomsten hiervan zijn dit jaar nog niet meegenomen in dit overzicht. We vangen de broedvogels in de vroege ochtenduren. Omdat nagenoeg alle broedvogels overnachten in de broedruimte, worden voor zonsopgang hierin de netten opgesteld waarbij de in- en uitvliegopeningen worden afgesloten. Op deze wijze is het gelukt om 105 broedvogels te vangen. De verdeling was 58 mannetjes en 57 vrouwtjes. Van de 105 gevangen zwaluwen waren 50 exemplaren al in eerdere jaren geringd.

In de tabel staat behalve het ringjaar ook de toenmalige status aangegeven van de terugvangsten.

Ringstatus	Ringjaar van de gevangen zwaluwen				
	2007	2008	2009	2010	2011
Geringd als broedvogel op vanglocatie	1	1	1	11	30
Geringd als nestjong op vanglocatie		1	1		2
Nestj elders					1
1kj					1
Totaal teruggevangen in 2011	1	2	2	11	34

In 2011 hebben we op de vanglocaties 77 zwaluwen als broedvogel geringd. Eén jaar later werden er hiervan 30 teruggevangen, allen op dezelfde locatie. Dat betekent dat minimaal bijna 40 % van deze zwaluwen de risico's van heen- en terugtrek én winterperiode in Afrika hebben overleefd. Dat was een stuk minder dan in 2011 toen er nog bijna 55 % terugkeerde. Een teken dat er nogal wat zwaluwen in moeilijkheden zijn gekomen tijdens de trek. Van de 51 geringde zwaluwen in 2010 hebben we er dit jaar 11 teruggevangen. De terugvangsten uit voorgaande jaren waren gering. De oudste teruggevangen zwaluw werd in 2007 geringd als broedvogel en was op het moment van terugvangst dus minimaal 6 jaar oud.

Met uitzondering van 2010 werd dit vrouwtje in alle tussenliggende jaren teruggevangen in dezelfde stal.

Van de 404 geringde nestjongen in 2011 hebben we er in 2012 slechts 2 als broedvogel teruggevangen op de ringlocatie.

Dit maakt duidelijk dat slechts een marginaal deel van de jongen terugkeert op zijn geboorteplek.

Dat er zo weinig nestjongen worden teruggevangen heeft een aantal oorzaken. In de eerste plaats vestigen nestjongen zich vaak niet op hun geboorte plek. Maar ook de verliezen onder jonge boerenzwaluwen zijn heel hoog. De eerste maanden na het uitvliegen zijn voor de jonge zwaluwen een ware beproeving. Ze moeten leren omgaan met tal van gevaren zoals slechtweer-condities en de hiermee gepaard gaande voedselschaarste, roofvogels, huiskatten, verkeer enz. Volgens een Zwitsers onderzoek overleeft slechts de helft van de jongen de eerste maand na het uitvliegen.

Broedbiologisch onderzoek.

Om meer inzicht te krijgen in de aantalsontwikkeling is een breed landelijk onderzoek opgezet naar de boerenzwaluw. Hierbij is ook aandacht voor onderzoek naar broedbiologie via het "Nestkaartenproject" van SOVON. Ook wij hebben in 2012 weer de broedgegevens van alle nesten ingevoerd in het nestkaartenprogramma van SOVON.

Broedseizoen 2012.

SOVON en Vogelbescherming hebben inmiddels een uitgebreid rapport uitgebracht over Het Jaar van de Boerenzwaluw. Eén van de conclusies was dat de broedpopulatie in de jaren 1993 – 2011 landelijk met 11 % was toegenomen tot circa 250.000 broedparen.

Het jaar 2012 zal niet hebben bijgedragen aan een verdere toename. Gezien de resultaten verliep het afgelopen jaar teleurstellend voor de boerenzwaluw. Zo daalde het aantal broedparen dat terugkeerde op onze projectboerderijen van 60 naar 52 broedparen. Een afname van 13 % in 2012. Aanzienlijke verliezen tijdens de voorjaars trek hebben hierin ongetwijfeld een groot aandeel gehad. Zo verschenen er in april vanuit Marokko berichten over aanzienlijke sterfte van doortrekkende boerenzwaluwen. Ook hebben weersinvloeden tijdens de voorjaars trek over de Sahara zoals zandstormen en extreem harde en droge tegenwind de zwaluwen parten gespeeld. Meer hierover in het onderdeel over het geolocatoronderzoek.

JAARGANG	2011	2012
Broedparen:	60	52
Nesten:	118	94
Aantal 1 ^e legsels	60	52
Aantal 2 ^e legsels	51	41
Eieren gem. per nest	4,4	4,5
Gem. legbegin 1 ^e legsel	10 mei	20 mei
Gem. legbegin 2 ^e legsel	1 juli	8 juli
Uitgevlogen 1 ^e legsel gem.	4,0	2,9
Uitgevlogen 2 ^e legsel gem.	2,8	3,6
Uitgevlogen 1 ^e legsel	242	150
Uitgevlogen 2 ^e legsel	145	147
Uitgevlogen. per broedpaar	6,7	5,8
Nestjongen geringd:	404	311

Tabel: In 2012 werden 94 legsels gevolgd op uitkomst gegevens. Hiervan zijn nestkaarten gemaakt voor het nestkaartenproject van SOVON. Alle gegevens zijn tevens opgeslagen in de eigen database. Uitwerkingen van deze gegevens staan vermeld in de tabel.

De aankomst van de boerenzwaluwen in het voorjaar begon maar zeer mondjesmaat. De aantallen namen pas in de loop van mei langzaam toe. Maar zelfs eind mei waren nog niet alle broedparen terug. De legdatum van het eerste ei was gemiddeld was gemiddeld 10 dagen later dan in 2011 en lag rond 20 mei. Het legbegin van het 2e legsel lag gemiddeld rond 8 juli.

De eerste helft van het broedseizoen kenmerkte zich door de vele mislukte broedsels. Van de 52 eerste legsels mislukten er maar liefst 16. Een dergelijke hoge uitval van de eerste legsels hadden we nog niet eerder meegemaakt. Vooral vroeg in het seizoen was er een overschot aan mannen. Hierdoor is er waarschijnlijk veel onrust geweest, waardoor legsels zijn verlaten.

De mislukte broedsels met jongen zou voor een deel veroorzaakt kunnen zijn door een aantal natte en koude periodes in juni en juli.

Van de eerste legsels vlogen gemiddeld nog net geen 3 jongen per legsel uit. De tweede legsels hadden daarentegen een hoge uitkomst met 3,6 uitgevlogen jong per legsel. Maar niet alle broedparen beginnen aan een tweede legsel waardoor het aantal uitgevlogen jongen per broedpaar laag was met slechts 5,8 jongen.

Het langjarig gemiddelde ligt in onze omgeving op 6,8 jongen per broedpaar.

B. Geolocator project bij boerenzwaluwen 2011 en 2012

Om meer inzicht te krijgen in de bedreigingen van de boerenzwaluw buiten het broedgebied werden in 2011 in Nederland vijftig boerenzwaluwen voorzien van een geolocator. Ook door onze ringers werden 10 boerenzwaluwen uitgerust met een geolocator. Hiermee was het mogelijk om de trekroute en overwinteringsplaatsen van deze vogels vast te leggen.

De geolocators werden aangebracht op boerenzwaluwmannetjes van broedlocaties waar we jaarlijks nagenoeg alle broedvogels terugvangen. Boerenzwaluwmannetjes zijn zeer plaatstrouw en kunnen bij overleving met vrij grote zekerheid weer teruggevangen worden op de broedplaats. De overlevingskans van deze mannetjes ligt op bijna 40 %.

Het was dan ook zeer spannend of en hoeveel boerenzwaluwen er in 2012 met een geolocator zouden terugkeren op de vertrouwde broedlocaties. Helaas hebben we op

onze boerderijen geen enkele geloggerde zwaluw teruggevangen. Landelijk werden er 8 zwaluwen met een geolocator teruggevangen.

Raymond Klaassen van het Vogeltrekstation, gerenommeerd expert op het gebied van geolocatoronderzoek, analyseerde vervolgens de gegevens op de chip. Hieronder een gedeelte van een uitgebreid artikel zoals dat is verschenen in het tijdschrift 'Onze Vogels' van Vogelbescherming.

Uitzwermen over heel Afrika (Bron: *Onze Vogels Vogelbescherming*)

Vijf van de zwaluwen zijn naar Gabbon, Nigeria en Kameroen gevlogen, de drie andere naar Congo, Angola en Botswana.

Maar er kwamen daarnaast ook markante details aan het licht. Bijvoorbeeld van een zwaluw uit Culemborg. Hij begint aan zijn terugtocht over de Sahara, maar onderweg wordt de vogel geteisterd door zware zandstormen. Dan bedenkt hij zich; hij keert om en vliegt terug naar de Ivoorkust om opnieuw te rusten en te eten. Uiteindelijk komt hij pas op 26 mei aan in Culemborg. Met dus bijna een maand vertraging!

Dat is in overeenstemming met de waarneming dat een groot deel van de boerenzwaluwen afgelopen zomer heel laat aankwam en dus ook laat ging broeden. De zwaluwen die wél vroeg aankwamen zijn dan waarschijnlijk net 'voor de bui uit' vertrokken uit de wintergebieden.

Vier van de acht geolocator boerenzwaluwen blijken achteraf dezelfde beslissing boven de Sahara te hebben genomen, zodat ze de tocht konden overleven. Het is de eerste keer dat dit fenomeen bij zangvogels is vastgesteld. Bovendien blijkt dat veel zwaluwen in de herfst via Gibraltar een westelijke route naar het zuiden kiezen en dat ze in het voorjaar een veel oostelijker route over Italië en soms zelfs Turkije naar huis volgen. Dat heeft mogelijk te maken met de overheersende windrichting tijdens de trek.

In 2012 zijn er landelijk nog eens 50 boerenzwaluwen gechipt waaronder weer 10 in Twente. Hopelijk kunnen we in 2013 verslag doen van de spectaculaire reizen van onze eigen zwaluwen.

Op de kaart en toelichting hiernaast staat de route aangegeven van een andere geloggerde boerenzwaluw.

Johan Drop
secretariaat@nvwgdegrutto.nl

Ook in 2012 weer 10 Twentsche boerenzwaluwen uitgerust met een geolocator

Boerenzwaluw, geolocator 888

Herfsttrek 2011

- vertrek: 17 september
- Aankomst overwinteringsgebied: 12 okt.
- Trektime: 25 dagen
- Vliegafstand: 7500 km
- Gemiddelde vliegafstand per dag: 300 km

Overwinteringsgebied

- Noord Angola: 12 okt. – 13 maart(153 dg)

Voorjaarstrek

- Vertrek: 14 maart
- Aankomst in Nederland: 28 april
- Trektime: 46 dagen
- Vliegafstand: 9500 km
- Gemiddelde vliegafstand per dag: 205 km
- Tussenstops onderweg: 32 dagen
- Echte vliedagen: 14
- Vliegsnelheid: 650 km/dag